

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านพ่อคำเตื่อง ภาชี

วิถีเกษตรกรรมธรรมชาติสู่ชีวิตพอเพียง

๑๑ บ้านผมจะเป็นอาณาจักรสีเขียว همینปี ผมจะสร้างดาวดวงใหม่บนโลกใบเดิม ๑๑

พ่อคำเตื่อง ภาชี ปราชญ์ชาวบ้านของจังหวัดบุรีรัมย์ประกาศก้องด้วยแววตามุ่งมั่นมากกว่า 50 ปีที่จะเดินตามฝันของตัวเอง พลิกฟื้นผืนดินกว่า 200 ไร่ ให้อุดมสมบูรณ์ไปด้วยพันธุ์ไม้พันธุ์หมั่นต้นที่เติบโตอย่างมั่นคงในวิถีเกษตรกรรมธรรมชาติ

พ่อคำเตื่องไม่ได้เรียนจบดอกเตอร์ไม่ได้หล่อเหลาขนาดซูเปอร์สตาร์ แต่ความที่เป็นคนคิดชอบ พุดชอบ ทำชอบ เป็นคนช่างสังเกตและช่างทดลอง รวมถึงความเอาใจจริง เอาใจในการลงมือทำ ทำให้ปราชญ์สายเลือดอีสานท่านนี้กลายเป็นไอดอลของคนยุคเดียวกันและคนรุ่นใหม่อีกมากมาย

ความพอเพียงที่พ่อคำเตื่องสร้างผ่านวิถีชีวิตของตัวเอง ได้แพร่กระจายไปยังคนในชุมชนทั้งใกล้และไกล เกิดเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างสังคมคุณธรรมที่มีความพอเพียงอย่างเป็นระบบ ในนามเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีทั้งคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการขับเคลื่อน เพื่อเป้าหมายที่สำคัญคือ การนำพาบุรีรัมย์ไปสู่เมืองที่น่าอยู่ที่สุดในโลก และเพื่อสร้างประเทศไทยให้กลายเป็นพื้นที่ที่มีความอยู่เย็นเป็นสุข ดินดำน้ำชุ่ม และสามารถส่งต่อทรัพยากรนี้ไปยังคนรุ่นลูกรุ่นหลานต่อไป

แผนการสร้างอาณาจักรสีเขียว همینปีเกิดขึ้นได้อย่างไร และทำให้คนในชุมชนและคนในประเทศไทยรู้จักความพอเพียงได้เพียงใด สามารถเรียนรู้ได้ที่ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านพ่อคำเตื่อง ภาชี บ้านโนนเขวา ตำบลหัวฝาย กิ่งอำเภอแคนดง จังหวัดบุรีรัมย์

วิถีคนกล้า...เริ่มจากพี่บ้าแล้วกลายเป็นแบบอย่าง

เส้นทางไปยังบ้านของพ่อคำเตื่องค่อนข้างสลับซับซ้อนสำหรับคนต่างถิ่น แต่โชคดีมีเจ้าหน้าที่จากมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เป็นผู้นำทาง สถานศึกษาแห่งนี้ทำหน้าที่เก็บข้อมูลของปราชญ์ชาวบ้านทั่วบุรีรัมย์ ทำให้รู้จักมักคุ้นกับพื้นที่เป็นอย่างดี

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นที่รู้จักกันดีว่าเป็นเมืองแห่งปราสาท เพราะนอกจากจะมีคนเก่งเป็นจำนวนมากแล้ว ยังยึดโยงกันเป็นเครือข่ายขับเคลื่อนชุมชนและสังคมไปด้วยกันอีกด้วย

หนึ่งในปราชญ์คนสำคัญ คือ พ่อคำเตื่อง ซึ่งมีผลงานปรากฏในสื่อมากมาย ก่อนจะกลายเป็นปราชญ์อย่างเช่นทุกวันนี้ ชาวบ้านที่ไม่เข้าใจวิธีคิด เรียกพ่อคำเตื่องว่าผีบ้า เพียงเพราะสิ่งที่ทำแตกต่างและสวนกระแสสังคม

เมื่อหลายสิบปีก่อน พ่อคำเตื่องเป็นเหมือนเกษตรกรทั่วไปที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยวอย่างปอ มันสำปะหลัง ถั่วลิสง อ้อย ยาสูบ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แต่ยิ่งทำมากเท่าไรยิ่งเป็นหนี้เป็นสินมากขึ้นเท่านั้น เมื่อหนี้สินพอกพูนก็หันหน้าไปหาเหล่ายาจนชีวิตเกือบจะล้มไม่เป็นท่า โชคดีได้สติยังคิดว่านี่ไม่ใช่ทางออกของปัญหา เมื่อสัมผัสทฤษฎี หรือความคิดชอบเกิดขึ้น สิ่งอื่นๆ ในชีวิตก็เปลี่ยนแปลงไปจากหน้ามือเป็นหลังมือ

พ่อคำเตื่องใช้แรงบันดาลใจจากชีวิตตัวเองมาเป็นกำลังใจในการผลักดัน โดยใช้วิถีเกษตรกรรมธรรมชาติ ที่นอกจากจะเป็นการทำเกษตรแบบไม่ไถพรวนดิน ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี ไม่กำจัดวัชพืช ไม่ใช่ยาฆ่าแมลงแล้วยังเน้นถึงการเข้าใจความหลากหลายของพืชพรรณ ความหลากหลายของดิน น้ำ สายลม แสงแดด และยึดหลักพุทธศาสนาในการเชื่อมโยงธรรมชาติและชีวิตเข้าด้วยกัน

ยิ่งเมื่อได้รับการสนับสนุนจากศูนย์คุณธรรมเมื่อ 5 ปีก่อน พ่อคำเตื่องก็ยิ่งประจักษ์ชัดว่างานที่ตนเองทำสอดคล้องกับหลักคุณธรรมในเรื่องความพอเพียงอย่างแท้จริง ท่านสะท้อนให้เห็นถึงที่มาของความตั้งใจในการทำงานว่า “สิ่งแวดล้อมกับหลักคุณธรรมเป็นเรื่องที่ไปด้วยกัน คนต้องมีคุณธรรมความเอื้ออาทรต่อโลก ต้องมีเมตตาต่อโลกนี้ ต้องลดกิเลสความอยากได้ใคร่มีลง แล้วรู้จักการให้ให้มากขึ้น ไม่ได้ให้แต่เฉพาะกับคน แต่ต้องเป็นผู้ให้กับโลกด้วย เราจึงจะสามารถส่งต่อสังคมที่ร่มเย็นเป็นสุขให้

ลูกหลานต่อไปได้ อาณาจักรเขียวหมื่นปีไม่ใช่
อะไรเลย ก็คือการให้กับโลกนี้ที่ผลสะท้อน
กลับคือความสุขของคนนั่นเอง”

หลักสูตรของคนไร่กุกย ที่สุขด้วย พอเพียง

เมื่อคิดที่จะสร้างอาณาจักรแห่ง
ความสุขให้เกิดขึ้น พ่อค้าต้องเริ่มต้นจากจุด
เล็กๆ คือ เริ่มที่ตัวเอง ด้วยการทดลองสร้าง
ที่นาให้เป็นเมืองที่ป้องกันตนให้ปลอดภัยจาก
ศัตรู โดยใช้แนวคิดที่ว่า

“ผมปลูกแนวไม้เป็นรั้วรอบเชิงเทิน
เวลาศัตรูบุกมาเช่น ลมพัดมาแรงๆ ก็จะไม่เจอ
แนวไม้ปะทะไว้ ถัดเข้ามาจะเป็นร่องน้ำซึ่งมี
หอย กุ้ง ปลา อยู่เต็มไปหมด เปรียบเสมือน
อาวุธยุทธโศปกรณ์ ถัดเข้ามาจะมีทหารเกณฑ์
เรียกมารบได้เร็ว เช่น กล้วย ถัดเข้ามามีนายสิบ
เช่น ฝรั่ง น้อยหน้า ถัดเข้ามาจะเจอนายร้อย
เช่น มะม่วง กระจ้อน ต่อมาจะเจอนายพัน
เช่น มะพร้าว โดยมีนายพล เช่น ยางนา
ตะเคียนทอง ต้นตาล ห้อมล้อมจอมพล คือ
ครอบครัวเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้บัญชาการ”

เมื่อผลดีเกิดขึ้นในผืนดินของตนเอง
จากการใช้วิถีเกษตรธรรมชาติจนทำให้ดินดำ
น้ำชุ่ม ปลอดภัยให้ตัวเองได้ จนเกิดความ
สุขทางกาย ทางใจ ทางสังคม และทางจิต
วิญญาณ ทำให้พ่อค้าต้องไม่สามารถตัด
ช่องน้อยแต่พอตัวเสพสุขแต่เพียงลำพัง
และครอบครัว แต่ได้ขยายเครือข่ายใน
กิ่งอำเภอแคนดงอย่างกว้างขวาง ทั้งในด้าน
เกษตรกรรมพึ่งพาตนเอง เกิดกองทุนหมู
กองทุนเลี้ยงกบ เลี้ยงปลา กลุ่มออมทรัพย์
กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเพาะเห็ด กลุ่มเยาวชน

มีแกนนำสำคัญๆ เกิดขึ้นมา เช่น พ่อบุญมี
ทองหล่อ นายพิทักษ์ แม่สวย ฯลฯ
ความมั่นใจในการขยายเครือข่ายร่วมกับ
พ่อผาย สร้อยสระกลาง และพ่อสุทธินันท์
ปรัชญพฤทธิ์ ประชาญ์สามใบเถาแห่งจังหวัด
บุรีรัมย์ ในรูปแบบของโรงเรียนชุมชนอีสาน
กลายเป็นก้าวทางการต่อยอดที่สำคัญของ
เครือข่ายการเรียนรู้สู่การพึ่งพาตนเอง
หนึ่งล้านครอบครัวในภาคอีสาน พร้อมกับ
เกิดโครงการเติร์กถักถัก 1 ล้านคน กระจายเต็ม
อีสาน โดยมีหลักสูตร วปอ. (ภาคประชาชน)
เป็นตัวขับเคลื่อนส่งต่อความยั่งยืนจากคน
รุ่นพ่อรุ่นแม่ไปสู่คนรุ่นลูกหลานต่อไป

พ่อค้าต้องเล่าว่า วปอ.(ภาคประชาชน)
ย่อมาจาก “วิทยากรกระบวนการเพื่อการ
เปลี่ยนแปลงสู่การพึ่งพาตนเอง และพึ่งพา
กันเองภาคประชาชน” เป็นหลักสูตรอบรม
สำหรับเกษตรกรผู้ที่มีรายรับไม่สมดุลกับราย
จ่าย ผู้ที่ต้องการปลดหนี้ ผู้ที่ประสบปัญหา
จากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ผู้ที่ขาดทุนความสุข
ผู้ที่ยากเปลี่ยนแปลงชีวิตของตนเองจากที่
“อยู่ร้อนนอนทุกข์” มาเป็น “อยู่เย็นเป็นสุข”
ด้วยหลักการง่ายๆ นั่นคือ “ความพอเพียง”

หลักสูตรนี้จะมีเกษตรกรต้นแบบ หรือเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จจากการทำเกษตรประณีต 1 ไร่ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ต่างๆในการทำเกษตรประณีต รวมทั้งช่วยปรับเปลี่ยนความคิดของเกษตรกรเป้าหมาย (ผู้เข้าอบรม) ให้มุ่งไปสู่วิถีแห่งการพึ่งพาตนเอง และให้เข้าใจว่าทุนชีวิตไม่ได้มาจากเงิน แต่มาจากทุนทางสังคม ทุนทางความคิด ที่สำคัญมาจากทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ดังเช่นสุภาพจิตโบราณที่กล่าวไว้ว่า "ทรัพย์ในดิน สินในน้ำ"

ในการทำงานนี้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารเพื่อให้คำแนะนำ และคณะกรรมการขับเคลื่อนเพื่อทำโครงการต่างๆ และทำหน้าที่ให้กำลังใจเกษตรกรที่เพิ่งเริ่มต้นปรับเปลี่ยนตัวเอง และเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทุกปีจะมีการจัดงาน “เยือนถิ่น แผ่นดินปราชญ์” มีการตั้งหัวข้อเสวนาในปิ่นๆ ให้นำสนใจเช่นขานนามมีค่ากว่าทองคำไม่คู่โลก ฯลฯ มีการเปรียบเทียบภาพถ่ายดาวเทียมว่าเมื่อคนในบุรีรัมย์ร่วมใจกันปลูกต้นไม้ นับล้านๆ ต้น พื้นที่สีเขียวจะเพิ่มมากขึ้นเพียงใด นอกจากนั้นยังพูดคุยถึงวิธีการปลดหนี้จาก

การใช้ชีวิตแบบพอเพียงอีกด้วย กล่าวได้ว่าความสำเร็จของการขยายผลเรื่องความพอเพียงในจังหวัดบุรีรัมย์เกิดขึ้นได้เพราะความขยันขันแข็งของปราชญ์ชาวบ้านที่ยึดโยงกันทำงาน รวมทั้งแบบอย่างที่ดีที่ก่อให้เกิดกระแสแห่งการคิดดี คิดถูกที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้คนรุ่นใหม่อีกหลายคนที่สนใจกลับมาพลิกฟื้นแผ่นดินถิ่นเกิดอีกด้วย

ส่วนอุปสรรคสำคัญในการทำงานเพื่อขับเคลื่อนชีวิตพอเพียง พ่อค้าเตือนแล้วว่า คือนโยบายของรัฐที่บางครั้งเป็นการสนับสนุนให้คน “ไม่รู้จักพึ่งตนเอง”

“โครงการที่เราทำ ต้องการให้คนเรียนรู้ความอดทน แต่สักพักโครงการของรัฐก็มาแจกเงิน มาบอกว่าให้ใช้ปุ๋ยเคมี มาบอกว่าให้พึ่งรัฐแทนที่จะคิดพึ่งตัวเอง เราต้องพยายามแก้ไขปรับความคิดความเชื่อชาวบ้านกันใหม่ให้เห็นไปในทางที่ถูก”

ทุกวันนี้บุรีรัมย์ ได้รับการจดจำว่าเป็นเมืองแห่งปราชญ์ เมืองที่ไม่ยอมจำนนต่อปัญหา เมืองของคนมีปัญญาที่จะนำพาชีวิตไปสู่ความสุขอย่างยั่งยืนต่อไป